

Олимпиада школьников по общеобразовательным предметам (ответы)

ЛИСТ ОТВЕТОВ

Предмет: якутский язык

Класс: 11

На выполнение заданий дается 240 минут. Максимальное количество баллов 100

№	Сөптөөх хоруй	баллы
		Барыта 100
А чаас		A1-A15 барыта 60
A1	уу нуһаран, бириэмэ, үөһээ (тутаах), саанан, (эһиги) аһаарын, сардырҕаччы, икки аһыы, халтараан, былҕаҕар, таан.	5 (0,5)
A2	Мантан ураты атын сыһалары оҕо “булбут” буоллаҕына, 0,5-тии баал көбүрүүр.	9

Хой

Бу күн барыта табыллыа - ылсыбыт үлэ түмүктээх буолуо

Обус

Бэйэ бэйэбин истэр кэм кэллэ. Ис дууһабын иһит, сүрэбин сэрэйэринэн салайтар

Игирэлэр

Биир киһи туһуттан элбэх мүчүргэннээх сырылларга тийиэ

Рак

Бу күн үчүгэйи ырааһалан, кэрэни кэрэхсээ, дылу түстэн. Итини барытын тутустаххына ситиһии эн эрдэниэ

Хахай

Элбэби сүрэххэр чугастык ылынаргыттан бэйэ эрэ эрдэниэ. Борустуйу буол

Кыыс

Дьикти сонуну истиэн, ыраахтан кэлбит ыалдыты маанылыыр ордук

Ыйааһын

Бу күнү тапталлааххын кытары атаар. Киинэбэ эбэтэр сибидээнньэбэ сылдыһи диэн сулустар сүбэлииллэр

Скорпион

Сүрэбин аһарын көрсө илик дьонго бүгүн санга билсиһии олохтуурга эбэтэр баар сыһыаны чингэтэргэ табыгастаах күн

Охчут

Чугас дьону, доботтору тапталларыгар угуттанан, кинилэр көмөлөрүнэн элбэби ситиһиэн

Чубуку

Биир тылынан быһа эттэххэ чубуку олобор бу күн улахан уларыйы буолаары турар. Үчүгэй уларыйы

Күрүлгэн

Кыра кыһалба аайы аахайыма. Барыта кэмигэр буолуо. Инники элбэх ситиһии көһүтөр

Балыктар

Ким эрэ эн тускунан соччото суох хобу-сиби тарбата сылдыар. Эн кэккэ дьонгунтан. Сэрэхтээх буол

A3	<p>ahunnu:la:q sana:la:q ajm: tɔjɔn afaʃut ajm: handa:r tw:na alun æt:ygytynen sa:skwt tɔqoru</p> <p>азарaj аймаʃut:an араҥас:mlw: turdun</p>	5																		
A4	1 – илим, 2 – тэтин, 3 – үүтээн, 4 – бастыҥа	4																		
A5	<table border="1" style="border-style: dashed; border-color: blue;"> <tr><td>qan</td><td>хаан</td></tr> <tr><td>semiz</td><td>эмис</td></tr> <tr><td>satʃʌ</td><td>атыылаа</td></tr> <tr><td>sekiz</td><td>аҕыс</td></tr> <tr><td>sen</td><td>эн</td></tr> <tr><td>siz</td><td>эһиги</td></tr> <tr><td>alqiš</td><td>алгыс</td></tr> <tr><td>bunča</td><td>бачча</td></tr> <tr><td>jana</td><td>саҥа</td></tr> </table>	qan	хаан	semiz	эмис	satʃʌ	атыылаа	sekiz	аҕыс	sen	эн	siz	эһиги	alqiš	алгыс	bunča	бачча	jana	саҥа	4,5 (0,5)
qan	хаан																			
semiz	эмис																			
satʃʌ	атыылаа																			
sekiz	аҕыс																			
sen	эн																			
siz	эһиги																			
alqiš	алгыс																			
bunča	бачча																			
jana	саҥа																			
A6	<table border="1"> <tr> <td data-bbox="336 1305 411 1541">А</td> <td data-bbox="411 1305 1329 1541"> <p style="text-align: center;">h</p> <p>кыһыллар < кыс + ^{(ы)лын} + ар</p> <p>кыс – тыл олоҕо, туохтуур, соруйар кизеп, 2 сир. -(ы)лын – атынтан туһаайыы сыһарыыта -ар – билиҥни кэм сыһарыыта</p> </td> </tr> <tr> <td data-bbox="336 1541 411 1727">Б</td> <td data-bbox="411 1541 1329 1727"> <p>кыһыллар < кыһыл + лар</p> <p>кыһыл – тыл олоҕо, даҕааһын аат -лар – элбэх ахсаан сыһарыыта</p> </td> </tr> </table>	А	<p style="text-align: center;">h</p> <p>кыһыллар < кыс + ^{(ы)лын} + ар</p> <p>кыс – тыл олоҕо, туохтуур, соруйар кизеп, 2 сир. -(ы)лын – атынтан туһаайыы сыһарыыта -ар – билиҥни кэм сыһарыыта</p>	Б	<p>кыһыллар < кыһыл + лар</p> <p>кыһыл – тыл олоҕо, даҕааһын аат -лар – элбэх ахсаан сыһарыыта</p>	2														
А	<p style="text-align: center;">h</p> <p>кыһыллар < кыс + ^{(ы)лын} + ар</p> <p>кыс – тыл олоҕо, туохтуур, соруйар кизеп, 2 сир. -(ы)лын – атынтан туһаайыы сыһарыыта -ар – билиҥни кэм сыһарыыта</p>																			
Б	<p>кыһыллар < кыһыл + лар</p> <p>кыһыл – тыл олоҕо, даҕааһын аат -лар – элбэх ахсаан сыһарыыта</p>																			
A7	<p>7.1.</p> <table border="1" style="border-style: dashed; border-color: blue;"> <tr><td>хоһуйуллубат</td><td>аат туохтуур</td></tr> <tr><td>тэлгэтэн</td><td>урут сыһыат туохтуур</td></tr> <tr><td>курдаттыы</td><td>сыһыат</td></tr> <tr><td>аллара</td><td>сыһыат</td></tr> <tr><td>хатыҥыр</td><td>даҕааһын аат</td></tr> </table>	хоһуйуллубат	аат туохтуур	тэлгэтэн	урут сыһыат туохтуур	курдаттыы	сыһыат	аллара	сыһыат	хатыҥыр	даҕааһын аат	2,5								
хоһуйуллубат	аат туохтуур																			
тэлгэтэн	урут сыһыат туохтуур																			
курдаттыы	сыһыат																			
аллара	сыһыат																			
хатыҥыр	даҕааһын аат																			

	<p>7.2.</p> <table border="1"> <tr> <td>хочуйуллубат</td> <td>атынтан туһаайыы</td> </tr> <tr> <td>тэлгэтэн</td> <td>дьаһайар туһаайыы</td> </tr> <tr> <td>саратан</td> <td>дьаһайар туһаайыы</td> </tr> <tr> <td>баттанан</td> <td>бэйэни туһаайыы</td> </tr> <tr> <td>чомполонно</td> <td>бэйэни туһаайыы</td> </tr> </table> <p>7.3.</p> <table border="1"> <tr> <td>тардынан кэбистэ</td> <td>түмүктүүр көрүн</td> </tr> <tr> <td>эргийтэлээтэ</td> <td>төхтүрүтэлиир көрүн</td> </tr> <tr> <td>ыһыахтаата</td> <td>төхтүрүтэлиир көрүн</td> </tr> </table>	хочуйуллубат	атынтан туһаайыы	тэлгэтэн	дьаһайар туһаайыы	саратан	дьаһайар туһаайыы	баттанан	бэйэни туһаайыы	чомполонно	бэйэни туһаайыы	тардынан кэбистэ	түмүктүүр көрүн	эргийтэлээтэ	төхтүрүтэлиир көрүн	ыһыахтаата	төхтүрүтэлиир көрүн	2,5					
хочуйуллубат	атынтан туһаайыы																						
тэлгэтэн	дьаһайар туһаайыы																						
саратан	дьаһайар туһаайыы																						
баттанан	бэйэни туһаайыы																						
чомполонно	бэйэни туһаайыы																						
тардынан кэбистэ	түмүктүүр көрүн																						
эргийтэлээтэ	төхтүрүтэлиир көрүн																						
ыһыахтаата	төхтүрүтэлиир көрүн																						
A8	В) төхтүрүтэлиир көрүн сыһ.	1																					
A9	Б. сиһилии	1																					
A10	<table border="1"> <tr> <td>Ытаабат оҕону эмсэхтээбэттэр.</td> <td>Быһаарыыта суох сирэйдэммит этии</td> </tr> <tr> <td>Үлэбэ эрдэ туруллар.</td> <td>Сирэйдэммэтэх этии</td> </tr> <tr> <td>Уһун суол устун айаннаан аһаарытан, аһан истим.</td> <td>Быһаарыылаах сирэйдэммит этии</td> </tr> <tr> <td>Чэчиринэн киэргэтиллибит ыһыах түһүлгэтэ.</td> <td>Ааттыыр этии</td> </tr> </table>	Ытаабат оҕону эмсэхтээбэттэр.	Быһаарыыта суох сирэйдэммит этии	Үлэбэ эрдэ туруллар.	Сирэйдэммэтэх этии	Уһун суол устун айаннаан аһаарытан, аһан истим.	Быһаарыылаах сирэйдэммит этии	Чэчиринэн киэргэтиллибит ыһыах түһүлгэтэ.	Ааттыыр этии	4													
Ытаабат оҕону эмсэхтээбэттэр.	Быһаарыыта суох сирэйдэммит этии																						
Үлэбэ эрдэ туруллар.	Сирэйдэммэтэх этии																						
Уһун суол устун айаннаан аһаарытан, аһан истим.	Быһаарыылаах сирэйдэммит этии																						
Чэчиринэн киэргэтиллибит ыһыах түһүлгэтэ.	Ааттыыр этии																						
A11	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Этии</th> <th>тэнийбит</th> <th>тэнийбэтэх</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td><i>Халлаан харангатыян, бүрүллэн барар. (АА)</i></td> <td></td> <td>★</td> </tr> <tr> <td><i>Өр сытта. (АА)</i></td> <td>★</td> <td></td> </tr> <tr> <td><i>Микиитэ тулуйбата, күлэ түстэ. (АА)</i></td> <td></td> <td>★</td> </tr> <tr> <td><i>О, үчүгэйин ньии сир-халлаан, аан дойду. (АА)</i></td> <td></td> <td>★</td> </tr> <tr> <td><i>Үөрэх уонна олох оргуйа түһэр. (АА)</i></td> <td></td> <td>★</td> </tr> <tr> <td><i>Добо-ор, куораттыыр буоллум. (АА)</i></td> <td></td> <td>★</td> </tr> </tbody> </table>	Этии	тэнийбит	тэнийбэтэх	<i>Халлаан харангатыян, бүрүллэн барар. (АА)</i>		★	<i>Өр сытта. (АА)</i>	★		<i>Микиитэ тулуйбата, күлэ түстэ. (АА)</i>		★	<i>О, үчүгэйин ньии сир-халлаан, аан дойду. (АА)</i>		★	<i>Үөрэх уонна олох оргуйа түһэр. (АА)</i>		★	<i>Добо-ор, куораттыыр буоллум. (АА)</i>		★	3 (0,5)
Этии	тэнийбит	тэнийбэтэх																					
<i>Халлаан харангатыян, бүрүллэн барар. (АА)</i>		★																					
<i>Өр сытта. (АА)</i>	★																						
<i>Микиитэ тулуйбата, күлэ түстэ. (АА)</i>		★																					
<i>О, үчүгэйин ньии сир-халлаан, аан дойду. (АА)</i>		★																					
<i>Үөрэх уонна олох оргуйа түһэр. (АА)</i>		★																					
<i>Добо-ор, куораттыыр буоллум. (АА)</i>		★																					
A12	<table border="1"> <thead> <tr> <th>Холобурдар</th> <th>салайы ы</th> <th>сысты ы</th> <th>тарды ы</th> <th>сөпсө һүү</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td><i>...аһаар тоһонобуһан трибунаба тайанан хоодьоччу тутунна. (АА СК)</i></td> <td>★</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> </tbody> </table>	Холобурдар	салайы ы	сысты ы	тарды ы	сөпсө һүү	<i>...аһаар тоһонобуһан трибунаба тайанан хоодьоччу тутунна. (АА СК)</i>	★				4											
Холобурдар	салайы ы	сысты ы	тарды ы	сөпсө һүү																			
<i>...аһаар тоһонобуһан трибунаба тайанан хоодьоччу тутунна. (АА СК)</i>	★																						

	<p><i>Оболор орон улабатыгар биһиккэ угуллан сытар кыһыл обону: ... “Бээй-бээй, баай-баай”, – дэстилэр. (ББ)</i></p> <p><i>Харыстаан, Микиитэни дьоно аанһа үлэлэппэттэр. (АА)</i></p> <p><i>Итини барытын көрө эрэ олобут хоһоһо... сөбө санаата. (ББ)</i></p>			★			
							★
			★				
A13	<p>А. соппутуой</p> <p>Б. икки туочука</p>	<p>В. соппутуой</p> <p>Г. соппутуой</p>					2 (0,5)
A14	<p><i>Хайдах гыналларын айбыт бэйэтэ билэр. (ББ)</i></p> <p><i>Бурдук ситэ тардыллыбатабыттан эмээхсин кыһыһырда, бүгүн мээккэлэммити иһиккэ куттарда. (АА)</i></p> <p><i>Кинилэр ылсар-бэрсэр, сүүйсэр сүүйтэрсэр үптэрэ-баайдара – остуоруйа. (АА)</i></p> <p><i>Суйдаммыт тамалбаннар быыстарыгар кыһынгы курупааскылар таарбайа хаампыттара сиритэ уулан эрэр... (АА).</i></p> <p><i>Онтон, оботун сүтэрбит таба салгыны сытырбалыы турарын курдук сэгэйбэхтээн, тула хайыспахтаата. (АА СК)</i></p>	<p>толоруу с.ч. БХЭ</p> <p>төрүөт с.ч. БХЭ</p> <p>быһаарыы с.ч. БХЭ</p> <p>туһаан с.ч. БХЭ</p> <p>тэнниир с.ч. БХЭ</p>				5	
A15	<p>1 <i>Бүгүнгү күнү доботторгун кытта атаарарга күһэлин.</i></p> <p>2 <i>Үтүө күнүнэн буолуохтун, күндү доботтор!</i></p> <p>3 <i>Уол обону баттабын күлтэччи кырыйбыттар.</i></p> <p>4 <i>Аламабай маған күн.</i></p> <p>5 <i>Ас сыта туналыар.</i></p> <p>6 <i>Буруйу онгорооһун кыччаата.</i></p>	<p><i>кыһан / кыһалын</i></p> <p><i>Үтүө күн буолуохтун...</i></p> <p><i>Уол обону баттабын күлтүччү кырыйбыттар.</i></p> <p><i>АламаЙ</i></p> <p><i>дыргыйар</i></p> <p><i>онгорУУ</i></p>				4 (0,5)	

	<p style="text-align: center;"> </p> <p>кириэр < кириэбэр < киир + иэх + э + гэр</p> <p>киир – тыл олоҕо, туохтуур, соруйар киэп, 2-с сирэй -иэх – кэлэр кэмнээх аат туохтуур сыһыарыыта -э – тардыы 3-с сирэийн сыһыарыыта -гэр – сыһыарыы түһүк сыһыарыыта</p> <p>б – ньиргизэрэ суох б/д ньиргизэрдээбинэн солбуллуута, ньиргизэрдээх б/д түһүүтэ и – кинэ а/д кыараҕаһынан солбуллуута и-э, иэ-э – аһаҕас дорҕооннор уларыһыылаах силлиһилэрэ</p>	
	<p style="text-align: center;"> </p> <p>ынгыртарбыттар < ынгыр + тар + быт + лар</p> <p>ынгыр – тыл олоҕо, туохтуур, соруйар киэп, 2-с сирэй -тар – дыһайар туһаайыы сыһыарыыта -быт – урут ааспыт кэм сыһыарыыта -лар – элбэх ахсаан сыһыарыыта</p>	
<p>V3</p>	<p><u>(Киэһэ утуйаары олорон, дьиэлээх дьахтар, бүргэһинэн дьөлүтэ анһа-анһа, иҥиир сабы уган, сатака уллуну үүйэ олорорун)</u> [көрөн, <u>Өксөкүлээх Өлөксөй дьааһыгын түгэбиттэн хас да суон, синньигэс иннэлэри таһааран бэлэхтээбитэ</u>]. (сэһэн, БХЭ, толоруу с.ч.; биэс бастакы соппутой – сиһилии араарыллыытыгар туттуллубуттар, бүтэһик – этии биир уустаах чилиэнигэр; салаа уонна тутуах чаас салайыы ситиминэн холбонолор, ньымата – туохтуу түһүк)</p> <p>киэһэ – сыһыат утуйаары – кэлин сыһыат туохтуур олорон – урут сыһыат туохтуур дьиэлээх – даҕааһын аат дьахтар – аат тыл бүргэһинэн – аат тыл дьөлүтэ – сыһыат анһа-анһа – тэннэ сыһыат туохтуур иҥиир – аат тыл сабы – аат тыл уган – урут сыһыат туохтуур сатака – аат тыл</p> <p>уллуну – аат тыл үүйэ – тэннэ сыһыат туохтуур олорорун – аат туохтуур көрөн – урут сыһыат туохтуур Өксөкүлээх Өлөксөй – анал аат дьааһыгын – аат тыл түгэбиттэн – аат тыл хас да – быһаарыыта суох ахсаан аат суон, синньигэс – даҕааһын ааттар иннэлэри – аат тыл таһааран – урут сыһыат туохтуур бэлэхтээбитэ – туохтуур</p>	<p>10</p>

<p>С</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. тыл литературнай нуорматын тутуһуу, (сахалыы тыл үөрүйэбин тутуһар 10, тылы сыһа туттуу 1-2 түбэлтэтэ баар эрэри, сүрүннээн уусуран тыллаах – 8, этии таһыма орто – 6, мөлтөх – 4, быстар мөлтөх – 0) 2. тиэкис табыгастаахтык сааһыланыыта, а.э. тиэкис тупсабай тутула (санаа бэйэ-бэйэтиттэн ситимнээх – 5, ол эрэри сааһыланыыта сатархай собус – 4, утума суох – 3, сааһыланыыта мөлтөх – 2, быстар мөлтөх – 0) 3. таба суруйуу, сурук бэлиэтэ (алҕаһа суох – 5, 1-2 толооһо суох алҕастаах – 3, 4-5 алҕастаах – 2, 6-7 алҕастаах – 1, онтон үөһэ – 0) 	<p>10</p>	